

Α΄ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΝΟΜΟΤΕΧΝΙΚΗΣ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ
ΣΧΕΔΙΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ ΝΟΜΩΝ

ΕΚΘΕΣΗ ΣΤΟ ΣΧΕΔΙΟ ΝΟΜΟΥ

«Ρυθμίσεις θεμάτων προσωπικού των Ενόπλων Δυνάμεων και άλλες διατάξεις»

Ι. Με τις διατάξεις του προτεινόμενου νομοσχεδίου τροποποιούνται οι διατάξεις των άρθρων 64 του Ν.Δ. 1400/1973 και 8 του Ν.Δ. 268/1968 ως προς τον ελάχιστο χρόνο υποχρεωτικής παραμονής των αξιωματικών και των υπαξιωματικών στις Ένοπλες Δυνάμεις (Ε.Δ.) και ειδικότερα περιορίζεται η διάρκεια υποχρεωτικής παραμονής τους στις Ε.Δ. μετά το πέρας των σπουδών ή της εκπαίδευσής τους στα Ανώτατα Στρατιωτικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα ή στις αντίστοιχες Σχολές Υπαξιωματικών (άρθρα 1 και 2 του νομοσχεδίου).

Περαιτέρω, τροποποιούνται και συμπληρώνονται οι διατάξεις της ισχύουσας νομοθεσίας που αναφέρονται στη διάρκεια των στρατιωτικών υποχρεώσεων, ρυθμίζονται θέματα σχετικά με τους ανυπότακτους του εξωτερικού, τους αντιρρησίες συνείδησης, την αναγνώριση χρόνου στρατιωτικής υπηρεσίας (άρθρα 3, 4, 5, 6 και 7 του νομοσχεδίου).

Ακόμη, με το προς ψήφιση νομοσχέδιο καθορίζονται εκ νέου τα όρια ηλικίας των εθνοφυλάκων, ρυθμίζονται θέματα εφαρμογής μειωμένου ωραρίου εργασίας των δικαιούχων υπαλλήλων, αυξάνονται τα όρια ηλικίας στους βαθμούς Υποστρατήγου, Ταξιάρχου, Συνταγματάρχη και αντιστοίχους για τους αξιωματικούς Υγειονομικού και των τριών Κλάδων των Ε.Δ., παρέχεται η δυνατότητα μεταφοράς οργανικών θέσεων πολιτικού προσωπικού από Γενικό Επιτελείο και Υπηρεσίες του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας σε άλλο Γενικό Επιτελείο και Υπηρεσίες του ίδιου Υπουργείου, καταργούνται οι διατάξεις περί ανώτατου χρονικού ορίου στη θητεία των Αρχηγών ΓΕ.Ε.Θ.Α. και Γενικών Επιτελείων (άρθρα 8, 9 και 10 του νομοσχεδίου).

2

Τέλος, με τις προς ψήφιση διατάξεις του παρόντος νομοσχεδίου ρυθμίζονται θέματα σχετικά με τη συμμετοχή του προσωπικού των Ε.Δ. στη διεξαγωγή των Ολυμπιακών και Παραολυμπιακών Αγώνων 2004, διάφορα θέματα υπηρεσιακής κατάστασης των μόνιμων ανθυπασπιστών του ν. 705/1977, που έχουν καταταγεί κατά τα έτη 1979 έως και 1982, θέματα σχετικά με το επίτακτο προσωπικό του Υπουργείου Εμπορικής Ναυτιλίας και θέματα τοποθέτησης και μετάθεσης των αξιωματικών, ανθυπασπιστών και μόνιμων αξιωματικών των Ειδικών Καταστάσεων των Ε.Δ. (άρθρα 11 έως 15 του νομοσχεδίου).

II. Με τις διατάξεις του άρθρου 13 του νομοσχεδίου, προβλέπεται η προαγωγή αναδρομικώς κατηγοριών σε ανώτερο βαθμό συγκεκριμένων κατηγοριών γυναικών μόνιμων ανθυπασπιστών και η δυνατότητα επαναφοράς όσων αποστρατεύτηκαν προκειμένου «να αρθεί η αδικία που υπήρξε σε βάρος της υπόψη κατηγορίας γυναικών σε σχέση με τους άνδρες συναδέλφους τους που κατατάχθηκαν κατά την ίδια περίοδο...»

Με τη διάταξη του άρθρου 4 παρ. 2 σε συνδυασμό με τη διάταξη της αναθεωρημένης παραγράφου του άρθρου 116 παρ. 2 του Συντάγματος, κατοχυρώνεται η νομική ισότητα των φύλων με τη ρητή συνταγματική επιταγή για τη λήψη θετικών μέτρων που κατατείνουν στην αποκατάσταση υφιστάμενων ανισοτήτων σε βάρος των γυναικών. Με τις διατάξεις αυτές που αποτελούν ειδικότερη εκδήλωση της αρχής της ισότητας στον τομέα της κοινωνικής θέσης και της νομικής αντιμετώπισης των δύο φύλων, όπως γίνεται ομόφωνα δεκτό, αφενός, απαγορεύεται η δημιουργία άνισων καταστάσεων και η διαφοροποίηση του περιεχομένου των επιμέρους δικαιωμάτων ή υποχρεώσεων των πολιτών, τόσο μεταξύ τους όσο και έναντι της πολιτείας, με βάση τη διαφορά του φύλου, αφετέρου, επιβάλλεται η παροχή ίσων δυνατοτήτων και στα δύο φύλα για την ανάπτυξη της προσωπικότητας και την ελεύθερη και ισότιμη συμμετοχή στην οικονομική και κοινωνική ζωή. Όπως έχει κριθεί νομολογιακά, αποκλίσεις από την αρχή της ισότητας είναι μεταξύ άλλων θεμιτές, εφόσον δικαιολογούνται από αποχρώντες λόγους αναγόμενους είτε στην ανάγκη μείζονος προστασίας της γυναίκας είτε σε καθαρώς βιολογικές διαφορές που επιβάλλουν τη λήψη ιδιαίτερων μέτρων ή τη διάφορη μεταχείριση ενόψει του αντικειμένου της υπό ρύθμιση σχέσεως (ΣτΕ Ολ 1917-1924/1998, ΤοΣ 1998 σ. 773 επ., ΣτΕ 1846/1999, 5645/1996, 870/1995, 2856-2861/1993, ΣτΕ Ολ 4698/1988, ΕΔΚΑ 1989 σ. 101 επ., ΣτΕ Ολ 829/1989, ΤοΣ 1990 σ. 298 επ., 2806/1993, ΤοΣ 1994, σελ. 443 επ., κ.ά.).

Η ίδια μεταχείριση όλων από τον νόμο αποτελεί τυπική ισότητα που, σε αντίθεση με την ουσιαστική ισότητα, αποτελεί, για ορισμένες ομάδες, κατη-

γορίες κ.λ.π., ατόμων, νεκρό γράμμα. Με κανόνες φαινομενικά ουδέτερους, γενικούς για όλους, η τυπική ισότητα, σε αρκετές περιπτώσεις ενισχύει στην πράξη την ανισότητα και τη διαιωνίζει. Ως εκ τούτου, τα ειδικά θετικά μέτρα, νομοθετικά, διοικητικά κ.λ.π., για την προώθηση της ισότητας μεταξύ ανδρών και γυναικών αφορούν ειδικές κατηγορίες σε βάρος των οποίων υφίστανται ειδικές διακρίσεις. Τα ειδικά αυτά μέτρα αποβλέπουν ακριβώς στην εξάλειψη αυτών των διακρίσεων και καταστάσεων, δηλαδή στην ουσιαστικοποίηση της ισότητας για κάθε μειονεκτούσα κατηγορία. Αποκαλούνται επομένως «θετικά», γιατί υπηρετούν την επίτευξη της ισότητας, σε αντίθεση με τις διακρίσεις, που είναι αρνητικές για την ισότητα. Έτσι, τα ειδικά θετικά μέτρα συμπληρώνουν και υλοποιούν την ίση μεταχείριση για ειδικές κοινωνικές κατηγορίες, εξουδετερώνοντας τα ειδικά εμπόδια που υπάρχουν για την κάθε μία από αυτές (βλ. άρθρο 10 στοιχ. Α' και άρθρο 11 παρ. 1 γ' της Διεθνούς Σύμβασης για την εξάλειψη όλων των μορφών διακρίσεων λόγω φύλου, που κυρώθηκε με τον ν. 1342/1983, ΦΕΚ Α' 39, βλ. επίσης άρθρα 1 παρ. 3 και 2 παρ. 1 της υπ' αριθ. ΙΙΙ Διεθνούς Σύμβασης Εργασίας για τη διάκριση στην απασχόληση και στο επάγγελμα, που κυρώθηκε με τον ν. 1424/1984, ΦΕΚ Α' 29).

Στο σημαντικό θέμα της λήψης θετικών μέτρων υπέρ των γυναικών και της εναρμόνισής τους με τις συνταγματικές διατάξεις περί ισότητας γενικά και της ισότητας των φύλων ειδικότερα η νομολογία αποφάνθηκε ότι η λήψη θετικών μέτρων υπέρ των γυναικών εναρμονίζεται με το Σύνταγμα (βλ. ΣτΕ Ολ 1933/1998 «...δεν αντιβαίνει (...) στο Σύνταγμα η λήψη θετικών μέτρων υπέρ των γυναικών στο βαθμό που τα μέτρα αυτά αποβλέπουν στην επίσπευση της αποκατάστασης μιας πραγματικής ισότητας μεταξύ ανδρών και γυναικών (...), ΔιοικΕφΑθ 2814/2000 σε ΔιΔικ 2002 σ. 77 επ., ΔιοικΕφΠειρ 1948/2002 σε ΔιΔικ 2002 σ. 81 επ., με τις οποίες κρίθηκε ότι «...Κατά την έννοια των διατάξεων αυτών (σ.σ. άρθρ. 4 παρ. 1 και 2 Σ) σε περίπτωση που διαπιστώνεται ότι σε βάρος μιας κατηγορίας προσώπων έχουν αναμφισβήτητα δημιουργηθεί στην πράξη λόγω κοινωνικών προκαταλήψεων τέτοιες διακρίσεις, ώστε η απαρέγκλιτη εφαρμογή της αρχής της ισότητας να καταλήγει σε κατ'επίφαση μόνο ισότητα, ενώ ουσιαστικά παγώνει και διαιωνίζει μια υφισταμένη άνιση μεταχείριση, είναι μέσα στο πνεύμα της συνταγματικής αρχής της ισότητας η λήψη, για ορισμένο χρονικό διάστημα, από μέρους του νομοθέτη, κοινού ή κανονιστικού, των πρόσφορων και αναγκαίων υπέρ της κατηγορίας αυτής μέτρων, έως ότου εγκαθιδρυθεί πραγματική ισότητα. Δεν αντιβαίνει συνεπώς, κατ'αρχήν στο Σύνταγμα, αν συντρέχουν οι πιο πάνω προϋποθέσεις, η λήψη θετικών μέτρων υπέρ των γυναικών στο βαθμό που τα μέτρα αυτά αποβλέπουν στην επίσπευση της αποκατάστασης μιας

πραγματικής ισότητας ανάμεσα στους άνδρες και τις γυναίκες...», βλ. επίσης Αλ. Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου, Η ιστορική στροφή του Συμβουλίου της Επικρατείας προς την πραγματική ισότητα, Σχόλιο στις αποφάσεις Ολ-ΣτΕ 1933/98 και 1917-1929/98, ΤοΣ 1998 σ. 778 επ., Χ. Τσιλιώτη, Η συνταγματική προβληματική της λήψης θετικών μέτρων για την αποκατάσταση της πραγματικής ισότητας μεταξύ ανδρών και γυναικών, ΤοΣ 1999, σ. 263 επ.).

Επομένως, όπου στην πράξη υφίστανται, λόγω κοινωνικών προκαταλήψεων, διακρίσεις σε βάρος μιας κατηγορίας προσώπων, η απαρέγκλιτη εφαρμογή της (τυπικής) ισότητας καταλήγει σε κατ'επίφαση μόνο ισότητα, ενώ ουσιαστικά παγώνει και διαιωνίζει μια υφισταμένη άνιση κατάσταση. Για τον λόγο αυτό, όπως έχει γίνει σχετικά δεκτό σύμφωνα με τα ανωτέρω, η λήψη υπέρ της κατηγορίας αυτής θετικών μέτρων για την αποκατάσταση πραγματικής ισότητας είναι εντός του πνεύματος της συνταγματικής αρχής της ισότητας. Άλλωστε, τη λήψη τέτοιων διορθωτικών μέτρων προβλέπει και η Οδηγία 76/207 του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης περί εφαρμογής ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών όσον αφορά την πρόσβαση σε απασχόληση, την επαγγελματική εκπαίδευση και προώθηση και στις συνθήκες εργασίας, η οποία εφαρμόζεται όχι μόνο στον ιδιωτικό αλλά και στον δημόσιο τομέα (ΔΕΚ απόφαση της 21.5.1985, υπόθ. 248/83, Επιτροπή κατά Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας).

Τα μέτρα αυτά μπορούν να θεωρηθούν ως παροχή εκ μέρους του νομοθέτη για την αποκατάσταση πραγματικών ανισοτήτων σε βάρος των γυναικών, οφειλόμενων σε λόγους βιολογικούς ή κοινωνικούς, σχετιζόμενους ειδικότερα με την προστασία της οικογένειας, του γάμου ή της μητρότητας.

Η ύπαρξη πραγματικών δυσμενών διακρίσεων σε βάρος μιας κατηγορίας πολιτών αφορά όχι μόνο στην έλλειψη παροχής ίσων ευκαιριών, αλλά κοινωνικές προκαταλήψεις σχετικά με τον ρόλο της γυναίκας στην κοινωνία, οι οποίες οδηγούν στην παγίωση μιας πραγματικής ανισότητας. Ακριβώς για την καταπολέμηση αυτών των προκαταλήψεων και για την αποκατάσταση της πραγματικής ισότητας μπορεί, κατά τα προαναφερόμενα, ο νομοθέτης να προβαίνει στην λήψη θετικών μέτρων που έχουν σκοπό όχι μόνο την παροχή ίσων ευκαιριών μεταξύ των δύο φύλων αλλά και τη μείωση των πραγματικών ανισοτήτων. Τα μέτρα αυτά θα πρέπει, πάντως, να είναι πρόσφορα και αναγκαία για την επίτευξη των επιδιωκόμενου σκοπού, και προσωρινά μέχρις ότου αποκατασταθεί η «εν τοις πράγμασι» ισότητα, χωρίς ωστόσο να ιδρύεται αγωγή αξίωση σε βάρος του Κράτους για τη λήψη τέτοιων διορθωτικών μέτρων (βλ. ΣτΕ Ολ 1933/1998 και ΣτΕ Ολ 1917-1929/1998 σε ΤοΣ 1998 σ. 769 επ.). Σε κάθε περίπτωση, η διακριτική ευχέρεια του νομοθέτη ως προς την ελευθερία λήψης ενός τέτοιου μέτρου είναι ευρεία.

Εν όψει των ανωτέρω, οι διατάξεις του προς ψήφιση άρθρου 13 του νομοσχεδίου δεν φαίνεται να δημιουργούν προβληματισμό ως προς την προαγωγή αναδρομικά σε ανώτερο βαθμό συγκεκριμένων κατηγοριών γυναικών μόνιμων ανθυπασιστών και την επαναφορά στην υπηρεσία –αναδρομικά επίσης- όσων αποστρατεύτηκαν, στον βαθμό που τα μέτρα αυτά αποβλέπουν στην επίσπευση της αποκατάστασης μιας πραγματικής ισότητας μεταξύ της εν λόγω κατηγορίας γυναικών σε σχέση με τους άνδρες συναδέλφους τους που κατατάχθηκαν κατά την ίδια περίοδο.

Αθήνα, 12 Ιουλίου 2004

Η εισηγήτρια επιστημονική συνεργάτις
Αλεξάνδρα Καρέτσου

Ο προϊστάμενος του Α' Τμήματος
Νομοτεχνικής Επεξεργασίας
Στέλιος Ν. Κουσούλης
Επικ. Καθηγητής Νομικής Παν/μίου Αθηνών

Ο Προϊστάμενος της Α' Δ/σης Επιστημονικών Μελετών
Αντώνης Μ. Παντελής
Καθηγητής Νομικής Παν/μίου Αθηνών

Ο Πρόεδρος του Επιστημονικού Συμβουλίου
Κώστας Μαυριάς
Καθηγητής της Νομικής Σχολής του Παν/μίου Αθηνών